

Heemkundekring "Sint Achten op Boeckel"

En toch werd het kerstmis?

(Publicatie "De Wanmeule" december 2001)

Toen ik in onze Heemkamer in een boek over de tweede wereldoorlog zat te kijken, werd mijn aandacht getrokken door een gedicht van een onbekend iemand die dacht dat Kerstmis in 1943 niet door kon gaan. Als U aan het einde van dit verhaal het gedicht leest, dan denk ik dat U met de maker van het gedicht meevoelt en misschien wel tot dezelfde conclusie komt. De wat ouderen onder ons die de bezettingstijd hebben meegemaakt, zullen zich zeker deze tijd herinneren en de duisternis van die tijd nog duidelijk op het netvlies hebben, ofschoon dit natuurlijk wat tegenstrijdig is. Al mijmerend kom je dan uit wat je toen beleefde: De "struggle for live" die vooral de vaders en moeders moesten voeren om een gezin op de been te houden. Alles op de bon, van suiker tot surrogaatkoffie, van vlees tot zeep, van brood dat bijna niet te snijden was en aan het broodmes bleef plakken tot aan fietsbanden toe, alles op rantsoen en op de bon. Elektriciteit kreeg je met mondjesmaat, daarom werd als compensatie petroleum en carbid gebruikt, met alle stank van dien. Maar wat vooral bij mij is blijven hangen is de duisternis waar je na zonsondergang in verzeild raakte. Geen enkel licht mocht er schijnen, alles moest en werd dan ook op gezag van de bezetter verduisterd, tot aan het kleinste venstertje of kiertje toe. Geen straatlamp, geen lichtschijsel vanuit huizen, kerk of waar vandaan dan ook, niets, alleen maar duisternis. Alleen de maan en sterren waren op heldere avonden de enigen die je bij konden schijnen op de duistere binnenpaden en op de slecht geplaveide wegen. Auto's waren er zo wie zo al niet en zelfs de fietsen moesten bij donker een licht voeren dat je vanaf enkele meters amper kon zien. De koplamp van een fiets moest worden afgeschermd tot er een opening overbleef van een halve centimeter breed en drie centimeter lang en daarbij moest nog een kapje er voor zorgen dat het licht naar beneden scheen. Ook het achterlicht moest van boven worden afgeschermd, want de bezetter was o zo bang dat de geallieerde vliegtuigen van bovenaf iets konden zien of zich zouden kunnen oriënteren waar zee of waar land was. Als U zich deze donkerte kunt voorstellen, dan is het ook makkelijk meevoelen met de gedachte van de amateur-dichter, dat wellicht Kerstmis 1943 niet zou kunnen doorgaan. Te meer daar na acht uur 's avonds niemand op straat mocht komen zonder een geldig "ausweis", een soort pas die alleen een arts, de politie, de vroedvrouw, de stoker van het boterfabriek, de bakkersknecht die al heel vroeg de "plekmik" moest zien bruin te krijgen en nog wat lieden die duidelijk konden aantonen dat zij voor dag en dauw de straat op moesten. Ook het verenigingsleven was hierdoor stil komen te liggen, daar samenscholingen van meer dan enkele personen verboden was.

Waarom geen Kerstmis in 1943 ? ?

Omdat:

*Maria is geëvacueerd
Jozef in de arbeidsdienst is
Kindje Jezus is ondergedoken
De os is clandestien geslacht
De ezel is burgemeester gemaakt
Stro alleen verkrijgbaar op tabaksbonnen
Stal in beslag genomen
Herders aan het Oostfront
Engelenkoor in de schuilkelder
Kribbe alleen voor getroffen
Ster aan de Joden uitgereikt
Drie Koningen naar Londen gejaagd
Kerstklokken in de smeltovens
Kerstbomen in blokjes gezaagd voor de gasgenerator
Kaarsen in de zwarte handel
Bethlehem volgens plan is ontruimd.*

Geen nachtmis.

Een nachtmis op Kerstavond was dus niet mogelijk, evenmin heel vroeg in de morgen, dus om een uur of acht kon het Kerstkindje pas bezocht worden en de pastoor beginnen aan zijn lange kerstmissen (3 missen achter elkaar) met veel wierook en heel weinig licht, want op het einde van de maand was de toegestane hoeveelheid kilowatts al zowat verbruikt.

Maar de mensen waren toch blij en maakten met veel inventiviteit toch nog iets van zo'n feestdag. Een eigen gebakken "mikske", een extra in het zwarte circuit gekocht stukje vlees en van tarwe gebrouwen en gestookte sterke drank en met nog wat overgebleven boter en suiker in een braadpannetje gebakken borstplaat, kon men toch in stemming komen en de herders en engeltjes met gezang laten neerdalen tot bij de kribbe. De schoenen werden na de kerkdienst weer zorgvuldig schoon in de kast gezet en de voeten verdwenen in de afgesleten klompen of in klompen die waren voorzien van een nieuw onderstel en waarvan minstens één keer de schelp was gescheurd en met een ijzerdraad weer was hersteld. Ook de jas die al een keer was "gekeerd" werd keurig voorzien van wat overgebleven motballen en weer in het kabinet gehangen in de goei kamer, of bij gebrek aan een goede kleerkast gewoon achter in de bedstee. Een jas keren was een ingewikkeld werkje, waarbij de voering zorgvuldig werd losgemaakt, alle panden werden losgetornd, dan omgekeerd en weer aan elkaar genaaid, dus wat eerst de binnenkant was zat uiteindelijk aan de buitenkant, alles leek zo weer nieuw.

Niet zelden werd zelfs van een geblokte deken een heerlijke warme winterjas gemaakt, waarmee de dames dan trots ter kerke gingen.

De overlevingsdrang was bij iedereen aanwezig en daarbij de vindingrijkheid om er toch nog redelijk uit te zien en om aan de dagelijkse schrale kost te komen. Om iets anders kon men zich ook niet druk maken, er was geen radio, geen televisie en aan de krant had men niet veel want deze werd zwaar gecensureerd en was dus zeer "oosters" gekleurd.

Moeite doen om aan wat extra bonnen voor b.v. levensmiddelen, tabak of snoep te komen zou men wel doen, maar zich zorgen maken wat we vandaag de dag doen om nog mooiere kleren, huis of auto, zou dan bijzaak zijn geweest. Er waren en er zijn zelfs vandaag de dag belangrijkere dingen om zich druk over te maken!

Al bij al, in die dagen met extra donkere avonden en nachten, vroeg dus iemand zich af of het echt wel Kerstmis zou worden en de Verlosser zou kunnen neerdalen. Méér zat men toen te hopen en te wachten op de werkelijke verlossers van overzee, maar daar moest men hier in het zuiden van Nederland toch nog precies negen maanden op wachten en woonde de dichter bóven de rivieren, dan kwamen er voor hem en al die anderen nog eens zo'n zelfde negen aardedonkere maanden bij.

Maar ondanks al dat donkere wat er in de oorlogsjaren was, werd het toen toch Kerstmis, evenals al die jaren daarvoor en daarna, tot dit jaar toe. Daarom wens ik U veel licht en veel goeds op deze met veel kaarsjes en lampjes verlichte feestdag en laat ik hier het gedicht van Mieske Broek volgen wat de bron was van dit verhaal.

MIJN BRABANT

Och wa zou ik toch g'er nog efkes,efkes mee m'n klumkes aon
Bij ons thaus op m'n gemak, rontelum 't haus nog gaon
Over 't p'etje deur den hof, zouwe 't binnenveld weer in
Skooner uitzicht waor d'r toen,bai ons in de buurt toch gin
Eikebeum langs de slootkant en daorbij 'n boerenheg
Och waor is den tijd gebleven, alles is daor nauw voort weg..

Wa zou ik g'erre mee ons moeder nog efkes keurre dur 't Brabants laand
En bij 't vallen van den aovend, mijn h'endje veilig in heur haand
Waor ik den eelt dan goed kos vuulen, van 't harde werken wa ze deei
En da aalt zonder klaogen, och wa waor da mens tevreei...

Nou zou ik g'erre non naor skool gaon, toe vond ik 't lerre eigenlijk gek
Als ik thaus kwam stond er altijd roggebroad mee 'n skifke spek
O wa waor de toen toch lekker, iets anders was er trauwens nie
Mar dé spek van ons eigen verreke gaf oew volop energie

Energie um flink te werken, flink te werken veur de kaost
Ok al wier er toen gearbeid, zonder jaogen zonder haost
Fluitend wier de rog gebonden, 'erpel raope mee de haand
's-Avonds hadde in oew sokken, haost altijd nog 'n veldje zaand.

Brabants zaand skraol um te boeren, Brabants zaand allein mar stof
Wa ge altijd mee bleeft draogen, naor de mis en naor 't lof
Brabants laand wor ze schrepke gooide, en de jeugd ge'r knikkere dee
Brabants laand wor ze gerre woonde, iedereen waor daor tevree.

Waor de Leijgraaf traag bleef stromen, de Aa de Dommel ok nog aalt
Daor lee ok da heil klein durpke da me goed bevaalt
Ik zie in gedachte nog de vrouwkes, mee d'r zwarte klumkes aon
En d'urre schone witte poffer, um saome naor de mert te gaon
O wa waore ze toch deftig, mee die grote witte muts.

Kik da is nou mijn Brabant, op da Brabant ben en blijf ik gruts!!!
Mies.v/d Broek.